

Een ander soort waarheid

26 sep 2020

Beste Freek, Victor, Henk en Herbert,

Dat was een mooie avond gisteren. Zo vaak gebeurt het niet dat je het urenlang met elkaar over waarheid hebt.

Vannacht droomde ik dat ik in de pauze van een theaterbijeenkomst commentaar moest geven op wat er tot dan toe was gebeurd. Maar ik kon geen plek vinden om me rustig voor te bereiden. Ik had maar weinig tijd en overal zaten mensen te tetteren of klampten me aan. Uiteindelijk vond ik een verborgen hoekje, waar het weliswaar ook niet stil was, maar ik me toch enigszins kon afsluiten en concentreren. Dit is wat me in mijn droom door het hoofd spookte.

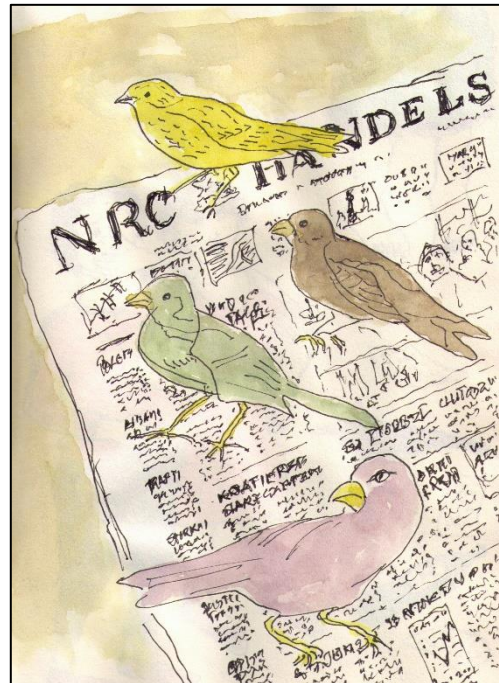
Je hebt verschillende waarheidstheorieën. Maar die toepassen op de kwestie van Freek – hoe de teloorgang van waarheid in onze tijd te stoppen - lost het probleem niet op. Het is schudden aan de verkeerde boom, zoals Henk het noemde. Al die theorieën gaan er namelijk van uit dat waarheid een eigenschap van uitspraken is.

Neem de zin: 'Dat was een mooie avond gisteren.' Die uitspraak is waar, zou je kunnen zeggen, als hij overeenstemt met de werkelijkheid. Dat is de eerste theorie, de correspondentietheorie. Maar ja, wie kan zeggen wat de werkelijkheid is? Daar zijn immers allerlei verhalen van te maken.

Je kunt ook zeggen, een uitspraak is waar als hij goed past in het beste verhaal. Dat is de coherentietheorie. Maar dan nog, er zijn heel veel goede, coherente verhalen. Hoe daar tussen te kiezen?

Je kunt ook zeggen: een uitspraak is waar als het verhaal waarvan hij deel uitmaakt de juiste effecten heeft, als het werkt. Dat is de derde, de pragmatische theorie. Wat is het effect van die uitspraak over gisteravond op mij? Een aangename herinnering, het gevoel 'daar lust ik wel pap van', en 'ja, daar wil ik wel bij horen.' Is dat een juist effect? Voor mij wel. De uitspraak werkt dus voor mij.

Is dat nu wat waarheid betekent? Dat is wat Freek van mij wilde weten, toen ik hem aan het doorzagen was: 'Wat is het dan voor jou?' Maar ik wilde er in het gesprek geen antwoord op geven, om zijn eigen worstelend zoeken niet te verstoren met het mijne. In mijn droom daarentegen bereidde ik een toespraakje voor, over dat waarheid in wezen iets heel anders is dan de gebruikelijke theorieën beweren. Waarheid is namelijk in mijn ogen niet een eigenschap van uitspraken, die je als een onthechte schaakspeler toetst op hun waarheidsgehalte. Dat is te dun, te vrijblijvend, te objectief. Waarheid is een eigenschap van een zijnstoestand. Het is een teken dat je deel krijgt aan iets dat boven je uitgaat. Het is het samenvallen met een idee, het opgaan daarin of doordrongen raken ervan. Dat is wat ik wilde gaan zeggen na de pauze, dat er een vierde theorie van waarheid is, de participatietheorie. Die is het sterkst, het meest van betekenis.

Op die manier beschouwd kan waarheid ook de gedaante krijgen van gestamel, of vrolijk door elkaar geklets, of zingen, muziek, of pakweg het werk van Auke de Vries. Of een etentje met de Nice Guys in Victors mooie hut. Waarheid is de éénwording met iets overstijgends. Iedereen kent het uit ervaring. Maar het hele fenomeen wordt genegeerd en ontkend, want het past niet in het officiële kennismodel. Het is een soort alternatieve geneeswijze.

Dat moest me van het hart. Als we daar meer van hadden in het publieke debat, van die opvatting van waarheid, zouden de toon en de inhoud ervan het heel anders zijn dan nu.

Op weg naar huis stopte ik even langs de snelweg, om mijn Nelleke te appen dat ik naar huis kwam. Er stopte een auto voor mij, de bestuurder stapte uit om te vragen of ik soms pech had. Het was Henk. Dat bedoel ik. Wij hadden een avondje deel gehad aan dezelfde waarheid. Dan krijg je dat. Vervolgens heb ik uitstekend geslapen. Ik hoop jullie ook.

Hartelijke groet,
Jos